

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Техніка захисту навколишнього середовища

Шифр та назва спеціальності

101 – Екологія

Інститут

ІНІ Механічної інженерії і транспорту

Освітня програма

Інженерна екологія

Кафедра

Хімічна техніка та промислова екологія (154)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Обов'язкова, спеціальна (фахова)

Семестр

5

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Босюк Альона Сергіївна

Alona.Bosiuk@mit.khpi.edu.ua

Ph.D, старший викладач кафедри хімічної техніки та промислової екології НТУ «ХПІ»

Автор та співавтор понад 10 наукових публікацій.

Провідний лектор з дисципліни «Метеорологія і кліматологія»

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна орієнтована на формування у студентів знань у сфері проектування, експлуатації та модернізації технічних засобів для захисту довкілля. Особлива увага приділяється конструкціям апаратів і установок для очищення газових викидів, стічних вод, обробки відходів, а також принципам їх роботи. Вивчаються методи інженерних розрахунків, вибір матеріалів і обладнання, а також інноваційні підходи до створення ефективних природоохоронних систем.

Мета та цілі дисципліни

Формування у студентів системних знань та практичних навичок у галузі сучасної природоохоронної техніки, здатності розробляти, проектувати та впроваджувати інженерні рішення для очищення забруднених середовищ, утилізації відходів і зменшення техногенного навантаження, що відповідають екологічним стандартам.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Індивідуальне завдання – курсова робота. Підсумковий контроль – екзамен.

Компетентності

СК-14. Здатність до вирішення комплексу інженерних задач, які пов'язані з проектуванням та експлуатацією систем водопостачання та водовідведення населених місць, житлових і промислових об'єктів.

СК-15. Здатність розробляти ефективну технологічну схему утилізації токсичних компонентів, що містяться у газових викидах, підібрати необхідне очисне устаткування утилізації і рекуперації газових викидів і зробити необхідні розрахунки.

СК-16. Здатність розробляти ефективні методи утилізації та рециклінгу твердих відходів.

Результати навчання

РН-26. Вміти використовувати параметри технологічного процесу та відомі методики еколого-інженерних розрахунків, здійснювати вибір устаткування для очищення стічних вод.

РН-27. Вміти застосовувати сучасні методи розрахунків умов проведення процесів, геометричних розмірів апаратів, а також оптимізаційних розрахунків для утилізації і рекуперації газових викидів.

РН-28. Вміти розробляти заходи щодо технологічного та апаратурного оформлення процесу утилізації та рециклінгу твердих відходів.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредитів ECTS): лекції – 32 год., практичні роботи – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з дисциплін «Техноекологія», «Системи технологій та інженерна екологія» та «Системи автоматизованого проектування (САПР) і інформаційні технології в екології».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На практичних заняттях використовуються репродуктивні та проблемно-пошукові методи навчання та акцентується увага на аналізі метеорологічного стану, використанні діагностичних та прогностичних метеорологічних даних для аналізу та прогнозу стану навколишнього середовища.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Вступ до дисципліни. Проблеми техногенного впливу на довкілля та роль природоохоронної техніки.

Основні технічні завдання у сфері захисту навколишнього середовища. Характеристика та класифікація забруднень навколишнього середовища. Гранично дозволені концентрації (ГДК) хімічних речовин у атмосфері, водному середовищі та у ґрунті. Впровадження інженерних систем у природоохоронну діяльність.

Тема 2. Основи очищення газів від пилу: класифікація пилу та джерела його утворення.

Види промислового пилу та його властивості. Джерела викидів пилу в атмосферу. Методи очистки та знешкодження промислових газових викидів.

Тема 3. Механічні та електричні методи очищення газів від пилу. Фільтраційні системи для очищення газів від пилу.

Гравітаційні, інерційні та відцентрові пиловловлювачі. Вплив конструктивних параметрів на ефективність пиловловлювання. Електрофільтри: конструкція, принцип дії, галузі застосування. Переваги та обмеження електричних методів пиловловлювання. Принцип роботи тканинних та рукавних фільтрів. Матеріали для фільтрів і критерії їх вибору.

Тема 5. Методи очистки води від забруднень.

Характеристики стічних вод і вибір методу очищення. Фізико-хімічні, механічні, біологічні методи очистки. Використання коагулянтів і флокулянтів. Адсорбція. Іонний обмін.

Тема 6. Обробка та переробка твердих відходів.

Класифікація твердих відходів та їх властивості. Основні етапи підготовки відходів до переробки.

Тема 7. Енергозберігаючі підходи у техніці захисту навколишнього середовища.

Інноваційні рішення для оптимізації природоохоронних технологій. Використання відновлюваних ресурсів у процесах очищення.

Тема 8. Перспективи розвитку техніки захисту навколишнього середовища.

Сучасні тенденції в очищенні води, газів та переробці відходів. Інтеграція природоохоронних технологій у виробничі процеси.

Теми практичних занять

Тема 1. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Тема 2. Інвентаризація джерел викидів в атмосферу забруднюючих речовин і розрахунок ефективності очистки.

Тема 3. Порівняльний аналіз пиловловлювальних установок (скрубери, фільтри, циклони).

Тема 4. Визначення розрахункових витрат води.

Тема 5. Маловідходні та безвідходні технологічні процеси.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Курс передбачає виконання індивідуального завдання у вигляді курсової роботи. Для виконання самостійної роботи з даної дисципліни передбачаються додаткові інформаційні матеріали у різних формах їх представлення (відео, статті, посилання на сайти для ознайомлення з їх роботою).

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Навчально-методичний посібник «Технології захисту водного середовища» для спеціальностей 101 «Екологія», 183 «Технології захисту навколишнього середовища» всіх форм навчання / уклад. : О.В. Степова, Г.Г. Трохименко. – Полтава : Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2022. – 306 с. <http://surl.li/mrtdx>
2. Методичні вказівки «Визначення умов скиду стічних вод виробництва у водотоки» до практичних занять та самостійної роботи з курсів «Екологія», «Промислова екологія», «Техноекологія» / укл.: Т.Б. Новожилова, Д.І. Нечипоренко, О.С. Махоніна; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків: ФОП Панов А. М., 2023. – 64 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68263>
3. Ісаєнко В.М. Інженерна екологія : підручник / В.М. Ісаєнко, К.О. Бабікова, Ю.М. Саталкін, М.С. Романов ; за заг. ред. д-ра біол. наук, проф. В.М. Ісаєнка. – Київ : НАУ, 2019. – 452 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/344934761.pdf>
4. Герасимов О.І. Теоретичні основи технологій захисту навколишнього середовища: навч.пос. Одеськ. держ. екол. ун-т. Одеса: ТЕС, 2018. 228 с. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054286.pdf>
5. Крусір Г. В., Мадані М.М., Гаркович О.Л. Техніка та технології очищення газових викидів [Електронний ресурс] : навч. посіб. Одеса : ОНАХТ, 2017. Електрон. текст. дані. 207 с. URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c25eec0b-557e-4966-8714-b3eeda960062/content>
6. Навчально-методичний посібник "Технології захисту водного середовища" для спеціальностей 101"Екологія", 183 «Технології захисту навколишнього середовища» всіх форм

навчання / Полтава: НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Миколаїв: Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. 2022. 306 с.

<http://surl.li/swwgzf>

7. Сучасні технології захисту атмосфери: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів екологічного профілю / Укл. Мартиненко С.А. Кропивницький: ЦНТУ, 2019. 155 с.

<https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/a4d48a16-a41e-4425-abd1-d1d7ec84f39a/content>

Додаткова література

1. Утилізація та рекуперація відходів. Методичні рекомендації до практичних занять.

Укладачі: Кропивна А. В., Молокост Л.А.- Кропивницький, ЦНТУ, 2023, с.40.

<https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/f716866f-7341-42c7-b671-581dad997b79/content>

2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>

3. ДБН В.2.5-74:2013 «Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування». <https://document.vobu.ua/wp-content/uploads/DBN/101.1.-DBN-V.2.5-742013.-Vodopostachannya.-Zovnishni-merezhi.pdf>

4. ДБН В.2.5-64:2012 «Внутрішній водопровід та каналізація. Частина I. Проектування. Частина II. Будівництво». <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/10/DBN-V.2.5-64-2012-Vnutrishniy-vodoprovid-ta-kanali.pdf>

5. Методичні вказівки до практичних занять та виконання розрахункової частини курсової роботи з курсу «Обладнання захисту біосфери» для студентів усіх форм навчання спеціальності

7.(8) 04010601 «Екологія та охорона навколишнього середовища». Ч. 1 : Обладнання захисту повітряного басейну / Уклад.: Самойленко Н. М., Аверченко В. І. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. 40 с.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/e1febf5c-5c1a-437c-ba96-c96d27c9e8a3/content>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді екзамену (25%) та поточного оцінювання (75%).

Екзамен: письмове завдання та усна відповідь

Поточне оцінювання: практичні заняття - 20%, курсова робота - 40 %, контрольна робота - 15 %.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХП»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХП» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

31.08.2024 р.

Завідувач кафедри
Олексій ШЕСТОПАЛОВ

31.08.2024 р.

Гарант ОП
Антоніна САКУН